

Vækst og vilkår på landet

Viden, visioner og virkemidler

Vækst og vilkår på landet

Viden, visioner og virkemidler

Redigeret af

Gunnar L.H. Svendsen, Jens F.L. Sørensen og Egon B. Noe

Syddansk Universitetsforlag 2018

University of Southern Denmark Studies in History and Social Sciences vol. 576

© Forfatteren og Syddansk Universitetsforlag 2018

Sat og trykt af Specialtrykkeriet Arco

Omslagsfoto: Villy Søgaard

ISBN 978 87 408 3155 9

Vækst og vilkår på landet er trykt med støtte fra:
Erhvervsstyrelsen

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller
anden mangfoldiggørelse af denne bog
er kun tilladt med forlagets tilladelse eller
ifølge overenskomst med Copy-Dan.

Syddansk Universitetsforlag
Campusvej 55
5230 Odense M

www.universitypress.dk

Indhold

- 1 Indledning 9
Gunnar L.H. Svendsen

LANDDISTRIKTSPOLITIK

- 2 De to perspektiver i dansk landdistriktspolitik 23
Mening, sammenhæng og historiske rødder
Hanne W. Tanvig

- 3 Den nationale landdistriktspolitik 35
Skift i prioriteringer og virkemidler
Niels Jørgen Mau Pedersen

- 4 Er der stemning for at yde landdistrikterne økonomisk hjælp? 47
Resultater fra en spørgeskemaundersøgelse
Jens F.L. Sørensen og Gunnar L.H. Svendsen

- 5 Lukninger af kommuneskoler på landet: 57
Konsekvenser for lokalsamfundene
Resultater fra en kombineret interviewundersøgelse
og befolkningsanalyse i Tønder Kommune
Gunnar L.H. Svendsen og Jens F.L. Sørensen

- 6 Samfundsvidenskabelig effektmåling via PIR-modellen: 69
LAG-støtten som eksempel
Villy Søgaard og Annette Aa. Thuesen

UDNYTTELSE AF NATURRESSOURCER

- 7 Biogassektorens beskæftigelsesmæssige 81
effekter i landdistrikterne
Henning P. Jørgensen og Jens F.L. Sørensen

- 8 Rammebetingelser for bioressourcerne i Norge, Finland og Danmark
– nye muligheder for landdistrikterne 91
Karen Refsgaard
- 9 Jorden som grundlag for landdistriktsudvikling
En analyse af, konsekvenserne af vækst gennem masseproduktion af standardvarer for landbruget og landdistrikterne 105
Egon B. Noe og Martin H. Thorsøe
- 10 Kan e-participation revitalisere nærdemokratiet på landet?
En forskningsoversigt med vindmølle- og biogasplanlægningen som eksempel 117
Anne-Mette Hjalager

BESKÆFTIGELSE

- 11 Kan beskæftigelsen i de danske landdistrikter styrkes ved tilflyttere og pendlere til kommuner på landet? 131
Torben Dall Schmidt
- 12 Landdistrikter og den 4. industrielle revolution 141
Nicolai Kristensen

MIGRATION

- 13 To myter om den regionale befolkningsudvikling 153
Hans Th. Andersen og Helle Nørgaard
- 14 Hvorfor vælger indvandrere at bosætte sig på landet, hvordan oplever de at bo der, og bidrager de til udviklingen i en kommune med demografiske udfordringer?
Et casestudie fra Hjørring Kommune 165
Helle Nørgard

1. Indledning

Af professor Gunnar Lind Haase Svendsen

*Center for Landdistriktsforskning, Institut for Sociologi,
Miljø- og Erhvervsøkonomi, Syddansk Universitet, Esbjerg*

1. Baggrund

I medierne støder man ofte på ord som Udkantsdanmark og udkantsområde. Omtalen af landdistrikterne er i det hele taget siden årtusindskiftet blevet mere negativ, kulminerende i 2010. Rent faktisk synes det at være op ad bakke for landdistriktsbefolkningen i disse år. Der er en stabil befolkningstilbagegang, og det synes generelt at være mindre attraktivt at bo på landet end tidligere. Det er svært at låne penge til et hus på landet, og mange har en begrundet frygt for ikke at kunne sælge deres hus og således havne i et 'moderne stavnsbånd'. Vigtige institutioner som biblioteker og folkeskoler er lukket mange steder, ligesom også købmændene er trængte (se fx kapitlet af Svendsen & Sørensen heri). Mange unge søger væk fra deres hjemstavne og ind mod storbyerne, også selvom de har haft gode, trygge barndomsår i skøn natur og i velfungerende lokalsamfund (Svendsen 2015). Måske er det ønskeuddannelsen eller ønskejobbet, der mangler. Måske synes den unge, der 'sker for lidt' udenfor storbyen (se også kapitlet af Thuesen m.fl.).

På plussiden er, at befolkningstilbagegangen de seneste 5-6 år har været ganske moderat, ligesom udflytningen af statslige arbejdspladser bidrager til at skabe fornyet vækst i flere lokalsamfund. Desuden er der et potentiale i en større og bedre planlagt udnyttelse af naturressourcerne (se kapitlerne af Jørgensen & Sørensen, Refsgaard samt Noe & Thorsøe). Indenfor erhvervsudvikling er der blevet taget mange konstruktive initiativer af de lokale aktionsgrupper og andre aktører (se kapitlerne af Søgaard & Thuesen samt Thuesen & Søgaard). Den øgede fremtidige automatisering behøver ikke nødvendigvis at være til ulempe for landdistriktssamfund (se Kristensens artikel), ligesom en øget pendling kan bidrage til positiv erhvervsudvikling (se Dall Schmidts kapitel). Flere kommuner har også taget initiativ til at fremme landdistriktsudviklingen (se Hjalagers kapitel). De seneste års

tilflytning af flygtninge og indvandrere har haft en positiv effekt på befolkningsudviklingen og kan ses som en positiv ressource (se kapitlerne af Nørsgaard, Herslund m.fl. og Johansen). Større attraktivitet i et område kan skabes gennem videregående uddannelser, forøgelse af den arkitektoniske kvalitet og i det hele taget øget synlighed af herlighedsværdierne (se kapitlerne af Thuesen m.fl., Hjalager samt Randsløv & Mærsk).

Overordnet kræver det dog en effektiv national landdistriktspolitik, som skal koordineres med andre interessenter som regioner, kommuner, interesseorganisationer, lokale foreninger og ildsjæle (se kapitlerne af Tanvig og Mau Pedersen). Endelig synes der generelt i den danske befolkning at være en stor velvilje overfor landdistrikterne og landdistriktsbefolkningen (se kapitlet af Sørensen & Svendsen).

2. Bogens relevans og formål

På den baggrund bliver formålet med denne antologi at samle og formidle relevant viden om de danske landdistrikter, herunder historiske udviklingstråde, nutidige levevilkår og livsformer, samt nogle bud på fremtidige perspektiver, udfordringer og virkemidler. Som sådan skal bogen ses som en efterfølger til tre tidligere, lignende udgivelser, nemlig Jessen m.fl. (1997), Svendsen & Tanvig (2007) og Svendsen (2012).

I alle disse populærvidenskabelige antologier har et vigtigt formål været at bidrage med ny, tværvideenskabelig viden, der kan være med til at nuancere billedet af livet på landet i dag – og som i form af korte, letlæste kapitler henvender sig til både menigmand, journalister, forskere, studerende, interesseorganisationer, foreninger, embedsfolk og politikere.

I det følgende vil jeg først opridse befolkningsudviklingen og italesættelsen af landdistrikterne med henblik på at tage en indledende 'temperatur' på, hvordan det går ude på landet. Dernæst vil jeg gennemgå de enkelte bogkapitler.

3. Befolkningsudvikling og medie billede

Fra storhedstid til nedgangstid

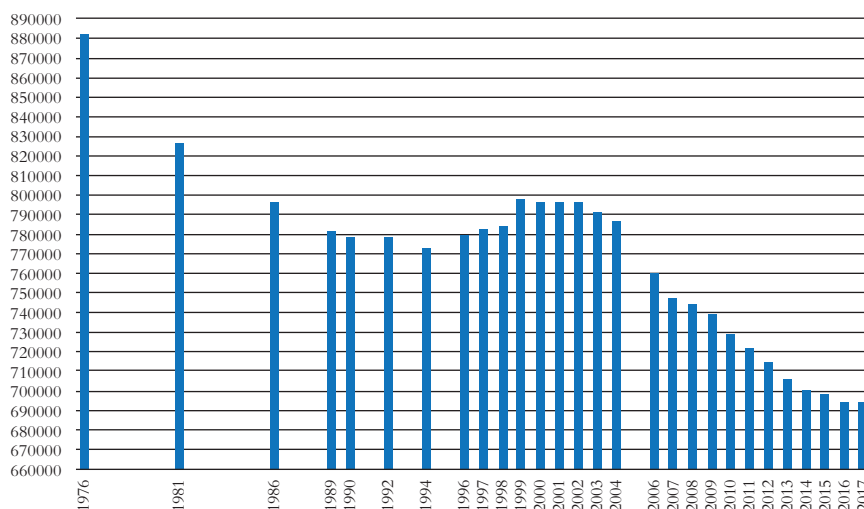
Den danske landdistriktsbefolknings storhedsperiode i nyere tid er de 100 år fra anlæggelsen af den første brugsforening i 1866 til omkring 1965, hvor massenedlæggelserne af de sognebaserede andelsmejerier begyndte. I denne periode fik man vendt en krisetid for landbruget i 1870'erne til økonomisk fremgang ved at forbedre og forædle landbrugsprodukterne, her ikke mindst smør og bacon, som kunne afsættes med god fortjeneste til primært England (Svendsen 2003; Bjørn 1982).

Andelsorganiseringen blev her et vigtigt redskab. Næsten alt organiseredes nedefra og op som andelsforeninger – lige fra brugsforeninger, andelsmejeri- og slagteriforeninger til vandværker og frysehuse. Fra midten af 1960'erne og op gennem de følgende årtier fulgte nedlæggelser af detailhandel, private og offentlige servicere (fx banker, frisører, købmænd, biblioteker, folkeskoler) og større offentlige arbejdspladser (fx pædagogseminarier, kaserner, domstole, landbetjente). Men hvor galt er det egentlig gået, og hvor galt står det til i dag?

Befolkningsudviklingen 1976-2017

I takt med denne 'funktionstømning' er der sket en befolkningstilbagegang frem til i dag (se også Sørensen 2014). Figur 1 viser befolkningsudviklingen i *landdistrikterne*, dvs. i de mest sparsomt beboede områder med under 200 indbyggere. I hele perioden 1976-2017 var en nedgang på 187.259 borgere, hvilket svarer til et fald på lidt over 21 %. I samme periode *voksende* den øvrige befolkning med knap 871.000, svarende til en stigning på næsten 21 %.

Figur 1. Befolkningsudviklingen i landdistrikterne, * 1976-2017

* Danmarks Statistik definerer landdistrikter som "landområder med enkeltstående bebyggelser samt bebyggede områder med under 200 indbyggere".

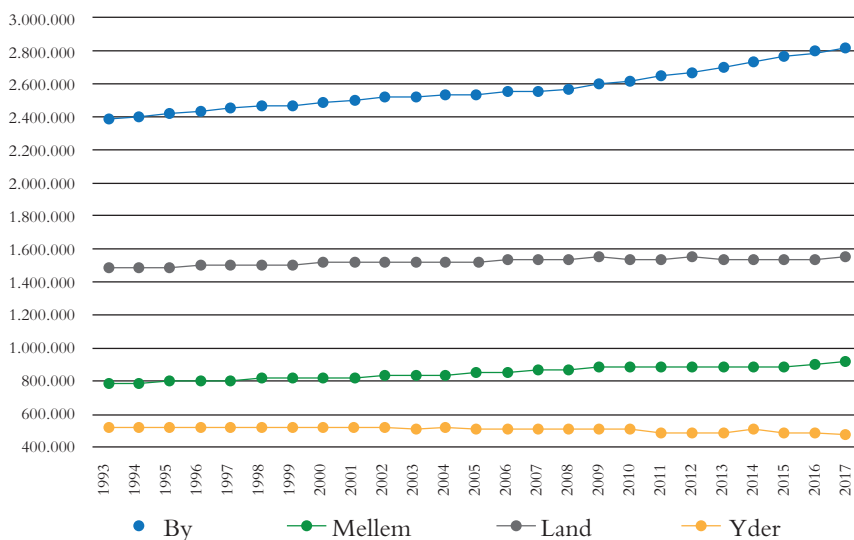
Kilde: Dansk Statistik, BEF4A, BEF44, BY1 og BY2.

Som det ses på figuren, var der en stagnerende tendens i 1990'erne og endog en lille stigning i starten af 00'erne. Fra 2004 faldt indbyggertallet imidlertid igen og – trods en kort stagnationsperiode 2007-2008 (se også

kapitlet af Andersen & Nørgaard) – har der været en lille, stabil tilbagegang frem til 2017.

Man kan også opgøre udviklingen på *fire kommunetyper* – nemlig by-, mellem-, land- og yderkommuner. Figur 2 viser, at hvor udviklingen i de 35 by- og 17 mellemkommuner har været stærkt stigende med en fremgang på hhv. 15 % og 13 %, har der været en lille stigning på 4 % i de 35 landkommuner, mens der har været en tilbagegang i de 16 yderkommuner på 7,8 % (se også kapitlet af Mau Pedersen).

Figur 2. Befolkningsudviklingen i fire typer kommuner (by-, mellem-, land- og yderkommuner), 1993-2017

Kilde: De Kommunale Nøgletal.

Alt i alt har der siden 1976 været en relativt stabil befolkningstilbagegang i landdistrikterne (områder med under 200 indbyggere), dog afbrudt af en mindre fremgang fra 1996 til 2002. Siden 2013 har tilbagegangen dog været minimal. Ses der på kommunetyper, har der siden 1993 kun fundet en stabil tilbagegang sted i de 16 yderkommuner.

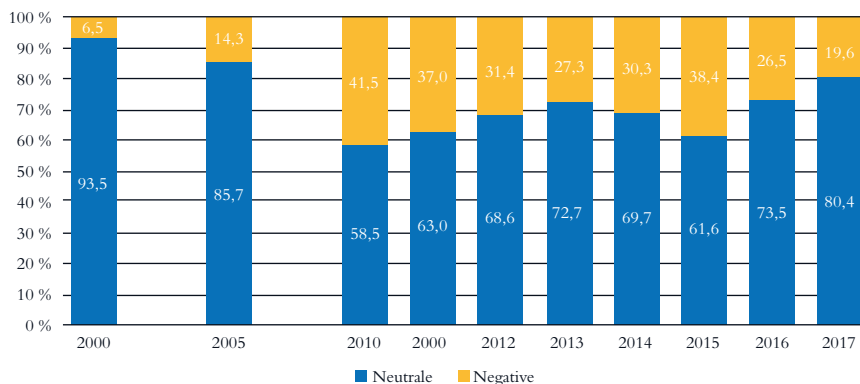
Hvordan italesættes landdistrikterne i medierne?

I nogle interviews, jeg foretog med unge fraflyttere fra Lemvig Kommune i 2012 (Svendsen 2013), viste det sig, at de alle blev overraskende følelses-

mæssigt påvirkede af ordet 'Udkantsdanmark' – og endnu mere af ordet 'Den rådne banan'. Mange ville gå med til, at Lemvig Kommune, hvad angår befolkningstæthed, mangel på jobs, infrastruktur, offentlige serviceydelser, kulturelle tilbud samt lang afstand til større provinsbyer, kunne karakteriseres som en udkant. Det betød imidlertid ikke, at det var et mindre godt sted at bo end i storbyen. Flere opfattede derfor ordet som et uheldigt stedsstigma, der primært udbredes af urbane journalister. Der synes alt i alt at være et vist mismatch mellem statistikkerne og landboernes oplevelse af at bo på landet på den ene side og italesættelsen af landdistrikterne på den anden.

I figur 3 har jeg benyttet tal fra mediedatabasen Infomedia. Jeg har 'målt' italesættelsen af landdistrikterne i medierne ved at finde frekvensen af tre neutrale og fire negative betegnelser siden 2000 i 17 landsdækkende dagblade i Danmark. Overordnet ses det, at italesættelsen er blevet langt mere negativ, end en indikator som befolkningsudviklingen (jævn tilbagegang) måske egentlig berettiger.

Figur 3. Landdistrikterne i medierne, 2000-2017. Andelen (%) af tre neutrale og fire negative betegnelser, 17 landsdækkende dagblade (alle artikler), udvalgte år

* Neutrale betegnelser er "landdistrikt", "på landet", "landområde", mens negative betegnelser er "Udkantsdanmark", "udkantsområde", "yderområde", "den rådne banan".
Kilde: Infomedia.

Udbredelsen af 'Udkantsdanmark'

Alt i alt kan vi derfor konkludere, at det er de større bycentre i bykommunerne, der både demografisk og socioøkonomisk har klaret sig bedre end det øvrige land. Set på den baggrund kan betegnelsen 'Udkantsdanmark' – der sammen med andre negative termer er blevet populært at bruge blandt

danske journalister – derfor med en vis ret kan bruges om den største del af landet i rent geografisk henseende. Udkantsdanmark, udkantsområder og yderområder 'rammer' så at sige ikke kun Skagen, Tønder, Mors og Bornholm – det er groft sagt områderne, der danner periferier til de urbane vækstområder som Aarhus, Trekantsområdet, Aalborg, Odense og København. Anskuet på den måde bor de fleste af os i 'Udkantsdanmark'.

3. Bogens indhold

Bogen behandler fem aktuelle og indbyrdes tæt forbundne temaer, nemlig 1) Landdistriktspolitik, 2) Udnyttelse af naturressourcer, 3) Beskæftigelse, 4) Migration og 5) Italesættelsen af landdistrikterne. Vi har valgt at strukturere bogen således, at vi overvejende præsenterer de mere overordnede emner på samfundsmæssigt niveau først og derefter gradvist nærmer os det levede liv på lokalsamfundsniveau.

TEMA 1: Landdistriktspolitik

Dette tema belyses i fem kapitler.

Kapitel 2 er skrevet af Tanvig og har titlen *De to perspektiver i dansk landdistriktspolitik: Mening, sammenhæng og historiske rødder*. Siden 1991, da en dansk landdistriktspolitik blev etableret, har der ifølge Tanvig eksisteret to ledende perspektiver. I begyndelsen af perioden dominerede et nedefra og op-perspektiv med vægt på lokale ildsjæle og foreningsliv i forbindelse med udbredelsen af den decentrale velfærdsstat. En vægtforskydning har imidlertid fundet sted i de seneste år, sådan at landdistriktspolitik i dag – snarere end at beskæftige sig med udvikling i landsbyer – handler om sektorielle tiltag ovenfra ud fra et regionaløkonomisk rationale.

Samme emne behandles i kapitel 3, *Den nationale landdistriktspolitik: Skift i prioriteringer og virkemidler*, men med en mere kvantitativ tilgang. I kapitlet viser Mau Pedersen for det første – og i tråd med Tanvig – at der er sket et skift i prioriteringer i den nationale landdistriktspolitik fra 1991 til i dag, nemlig fra en forholdsvis bosætningsorienteret politik i årene fra 1997 til omkring 2000 til en mere erhvervsrettet fra 2015. For det andet viser han, at dette skift sandsynligvis skyldes, hvilket ministerium der er tildelt ressortansvaret, hvor ministerier der primært har været rettede mod den offentlige sektor, i højere grad har prioriteret bosætningsvilkår end erhvervsrettede ministerier. Partifarven har dog højst sandsynligt også spillet ind. En anden forklaringsmodel kan være træk i den samfundsökonomiske

udvikling, hvor der er sket en øget urbanisering, især efter finanskrisen, hvilket kan have bidraget til at gøre landdistriktsdagsordenen mere erhvervsorienteret.

Kapitel 4 er skrevet Sørensen & Svendsen. Det har titlen *Er det stemning for at yde landdistrikterne økonomisk hjælp? Resultater fra en spørgeskemaundersøgelse* og spørger med andre ord, om den nationale landdistriktspolitik rent faktisk har en folkelig opbakning. Forfatterne trækker på data fra en spørgeskemaundersøgelse, de gennemførte i 2011. På et spørgsmål om, hvorvidt ”danske udkantsområder bør have mere økonomisk støtte fra det offentlige”, erklærede lidt over 80 % af respondenterne sig enten delvis eller helt enige. Hermed kan man konstatere, at der blandt danskerne er en ganske positiv indstilling til offentlig støtte til landdistrikter samt i det hele taget velvilje overfor landdistrikterne og befolkningen her.

Kapitel 5 bærer titlen *Lukninger af kommuneskoler på landet: Konsekvenser for lokalsamfundene* og er også forfattet af Svendsen & Sørensen. Formålet er at belyse de demografiske og lokalsamfundsmæssige konsekvenser af lukningen af de 8 af Tønder Kommunes 19 skoler i 2011. Konsekvenserne er bl.a. øget befolkningstilbagegang i de berørte lokalsamfund, faldende huspriser, opløsning af den sociale sammenhængskraft og problemer med at tiltrække børnefamilier.

Temaet afsluttes af kapitel 6, *Samfundsvidenskabelig effektmåling via PIR-modellen: LAG-støtten som eksempel*, skrevet af Søgaard & Thuesen. Kapitlet belyser de beskæftigelsesmæssige konsekvenser af støtten til de lokale aktionsgrupper (LAG'er) under programmet Nye Arbejdspladser. En vigtig konklusion er, at især lokale kompetencer, bygninger og produktionsanlæg har været vigtige for projekternes realisering, mens fx lokale naturressourcer og lokal kultur og historie har spillet en mindre rolle.

TEMA 2: Udnyttelse af naturressourcer

Dette tema belyses i fire kapitler.

Først skriver Jørgensen & Sørensen i kapitel 7 om *Biogassektorens beskæftigelsesmæssige effekter i landdistrikterne*. Formålet er at beregne antallet af skabte jobs i danske landdistrikter ved en udvidelse af biogasproduktionen. Deres analyse viser, at der ved en forøgelse af biogasproduktionen svarende til en forøgelse på 10 % af det potentielle råvaregrundlag vil være en varig effekt på cirka 209 beskæftigede og en ekstrainkomst på cirka 95 millioner kroner. I et mere langsigtet perspektiv ser de også et potentiale i biogasproduktionen i forhold til at bidrage til energiomstillingen i landdistrikterne.

I kapitel 8, *Rammebetingelser for bioressourcerne i Norge, Finland og Danmark – nye muligheder for landdistrikterne*, forsøger Refsgaard i et nordisk erhvervshistorisk og lovgivningsmæssigt perspektiv at give nogle bud på, i hvor høj grad bioøkonomi kan bidrage til den fremtidige erhvervsudvikling i landdistrikterne. I Norge bidrog især vandkraften til økonomisk vækst i små industrisamfund, mens Salgsfiskeloven sikrede kystsamfund arbejdspladser og bosætning. I Nordkarelen i Finland har ikke mindst effektivt samarbejde indenfor skovbrug skabt vækst og eksport, mens Danmark har haft en god, institutionel ramme for vindmølleudvikling.

Noe & Thorsøe viser i kapitel 9, *Jorden som grundlag for landdistriktsudvikling*, hvorledes dansk landbrug er blevet stadig mere specialiseret og globaliseret med den omkostning, at produkternes oprindelse har fået stadig mindre betydning. På den baggrund diskuterer de konsekvenserne af et monofunktionelt landskab og fraflytning fra landdistrikterne. De finder, at der er sket en på mange måder uhensigtsmæssig afkobling mellem jorden som ressource og det lokale liv i landdistrikterne.

Temaet afsluttes med kapitel 10, hvor Hjalager på baggrund af studier af vindmølle- og biogasplanlægning i Region Nordjylland forsøger at besvare spørgsmålet: *Kan e-participation revitalisere nærdemokratiet på landet?* På baggrund af en litteraturgennemgang af borgerdeltagelse med elektroniske hjælpemidler kommer hun frem til, at kommuner med e-participation kan supplere og udvide formerne for borgerdeltagelse – lige fra éngangsdeltagelse til mere vedvarende engagement. De tekniske muligheder omfatter bl.a. elektronisk stemmeafgivelse, facebook sider, wikis, e-paneler og simuleringsskærme.

TEMA 3: Beskæftigelse

Dette tema belyses i to kapitler.

Først svarer Dall Schmidt i kapitel 11 på spørgsmålet: *Kan beskæftigelsen i de danske landdistrikter styrkes ved tilflyttere og pendlere til kommuner på landet?* På baggrund af registerdata for 2006–2011 finder han, at tilflytning eller pendling til én kommune kan være en mulig løsning på beskæftigelsesmæssige problemer på landet. Dette afhænger dog af, i hvilket omfang de tilflyttende eller –pendlende til en kommune deltager i en kompetencemæssig arbejdsdeling mellem virksomheder og organisationer i et samarbejde om at skabe værdi i produkter og serviceydelser.

Dernæst ser Kristensen i et mere fremadskuende perspektiv på *Landdistrikter og den 4. industrielle revolution* i kapitel 12. Det handler om den

kommende automatisering med enorme, socioøkonomiske konsekvenser, når menneskelige ressourcer erstattes med maskiner som fx selvkørende biler og 3D print. På baggrund af registerdata finder Kristensen, at automatiseringen vil have nogenlunde lige meget effekt i alle dele af landet, men at der kan opstå en geografisk forskel mellem land og by, hvis de nye, kommende jobtyper overvejende opstår der, hvor befolkningen har den højeste uddannelse.

TEMA 4: Migration

Dette tema belyses i fire kapitler.

Indledningsvist gennemgår Andersen & Nørgaard i kapitel 13 *To myter om den regionale befolkningsudvikling*. Baseret på tal fra Danmarks Statistik når de to frem til, at to fremherskende myter – at befolkningen ensidigt søger mod byerne, samt at denne proces er uafvendelig – er en forsimpning af en kompleks virkelighed. Der er i høj grad tale om en midlertidig eller konjunkturstyret ændring, og modurbaniseringen står muligvis for døren.

Nørgaard har også forfattet kapitel 14: *Hvorfor vælger indvandrere at bosætte sig på landet, hvordan oplever de at bo der, og bidrager de til udviklingen i en kommune med demografiske udfordringer?* Formålet er mere specifikt at belyse, hvorfor indvandrere har valgt at bosætte sig i Hjørring Kommune, hvordan de oplever at bo der, og hvorvidt de bidrager positivt til udviklingen. Et hovedresultat er, at indvandrere bidrager positivt til befolkningsregnskabet og på den måde udfylder et 'demografisk hul' med tilflytning af børnefamilier samt personer i den erhvervsaktive alder.

I kapitel 15, *Hvad har betydning for, om flygtninge bliver boende i deres lokalsamfund, og hvilken indsats kan lokale frivillige gøre?*, ser Herslund, Lund & Sehested på gruppen af flygtninge, der er kommet til Danmark gennem de seneste år, også til landdistrikterne. På baggrund af et forskningsprojekt i 2016/2017, hvor man interviewede flygtninge, lokale frivillige i 7 mindre byer og øvrige, relevante aktører, finder forfatterne, at billige familieejeboliger og gode transportmuligheder er centralt for, at flygtninges hverdagsliv på flygtningeydelse overhovedet kan fungere. Herudover er relationer til byens borgere og andre flygtninge vigtige, ikke kun for at tilfredsstille sociale behov, men også med henblik på at kunne få hjælp til at klare sig i det nye hverdagsliv.

Endelig forsøger Johansen i kapitel 16, *Immigranter i land- og yderkommuner*, at sammenfatte og formidle erfaringer fra europæiske studier af immigration og integration på landet, herunder immigranternes betydning for

lokalsamfundsudvikling, lokalsamfundenes syn på immigranter og initiativer, der kan ændre synet på immigranterne. Litteraturstudiet peger bl.a. på vigtigheden af frivilliges og kirkesamfunds indsats, arbejdsmarkedsintegration samt et godt samspil mellem forskellige myndigheders serviceydelser, herunder vejledning og sagsbehandling.

TEMA 5: Italesættelsen af landdistrikterne

Dette tema belyses i fire kapitler.

Først argumenterer Hjalager i kapitel 17 for *Skabelse af merværdi på landet gennem arkitektonisk kvalitet*. Ud fra erfaringer fra Realdanias kampagne Stedet Tæller 2011-2016 kan man nemlig se, at arkitektonisk kvalitet – og italesættelsen heraf – kan bidrage med merværdi for både boligejere, naboer og turister, men indirekte også for erhvervslivet. Der er desuden mange inddragende virkemidler, man kan bruge i arbejdet med at fremme merværdi gennem arkitektonisk kvalitet, eksempelvis borgermøder, workshops, sociale medier, arkitektkonkurrencer og velgennemtænkt lokalplanlægning.

Thuesen, Mærsk & Randsløv har forfattet kapitel 18, *”At forlade gruppen” og blive ”fiskerpigen fra Esbjerg”*. Baseret på en interviewundersøgelse med 30 unge, som er flyttet til Esbjerg for at studere, finder de, at de unge tilflyttere overordnet er positive overfor Esbjerg som studieby. Imidlertid har de fået en del negative kommentarer fra deres venner, som har valgt at studere andre steder i landet. Resultaterne diskuteres op imod spørgsmål om prestige knyttet til steder, små studiebyers mulighed for at skabe plads for forskellige typer studerende samt konsekvenserne af ujævn, geografisk placering af studiepladser.

Ligesom kapitel 6 tager kapitel 19, *LAG-perspektiver på iværksætteri og innovation*, også udgangspunkt i de danske Lokale Aktionsgrupper. Kapitellet er også forfattet af Thuesen & Søgaard, og formålet er at belyse, hvorledes LAG’erne i perioden 2007-2020 fortolker innovation, iværksætteri og entrepreneurskab forskelligt, samt hvorledes dette påvirker deres strategier og projektvalg.

Bogen afsluttes med kapitel 20, *Udflytterne. Hvorfor har ni børnefamilier valgt at flytte fra storbyen til yderkommunerne?*, forfattet af Randsløv & Mærsk. Der er tale om formidling af resultater fra en undersøgelse, hvor man interviewede familier, som er flyttet fra større byer ud til yderområder i Danmark. Hovedresultater var, at børnefamilierne ofte havde en meget positiv holdning til deres flytning og de muligheder og rammer, de havde

fået i deres nye hjem. Der var dog også udfordringer i forbindelse med udflytningen som fx lån til hus, negativ omtale af det tilflyttede område eller problemer med at finde skole eller institution til børnene.

Referencer

- Bjørn, C., red. (1982). *Dansk mejeribrug 1882-2000*. Odense: De Danske Mejeriers Fællesorganisation.
- Jessen, N.H., Myrtue, A., Møller, P.G. & Porsmose, E., red. (1997). *Landdistrikterne 1950-2050*. Gylling: Odense Universitetsforlag.
- Svendsen, G.L.H. & Tanvig, H.W., red. (2007). *Landvindinger: Landdistriktsforskning og -perspektiver*. Gylling: Syddansk Universitetsforlag.
- Svendsen, G.L.H. (2003). *Samarbejde og konfrontation: Opbygning og nedbrydning af social kapital i de danske landdistrikter 1864-2003*. Ph.d.-afhandling. Odense: Syddansk Universitet. Det Humanistiske Fakultet: file:///C:/Users/glhs/Downloads/Afhandlinger%2030_svendsen%20pdf.pdf.
- Svendsen, G.L.H., red. (2012). *Livsvilkår og udviklingsmuligheder på landet: Viden, cases, teorier*. Gylling: Syddansk Universitetsforlag.
- Svendsen, G.L.H. (2012). Skolelukninger på landet: Hvor, hvor mange og hvilke konsekvenser? I: Svendsen, G.L.H. (red.). *Livsvilkår og udviklingsmuligheder på landet: Viden, cases, teorier*. Gylling: Syddansk Universitetsforlag.
- Svendsen, G.L.H. (2013). *Mellem følelser og fornuft: Til- og fraflyttere i Lemvig Kommune, med fokus på de unge fraflyttere*. Esbjerg: Syddansk Universitet. Institut for Forskning og Udvikling i Landdistrikter. CLF Report 20/2013.
- Winther, B.W. & Svendsen, G.L.H. (2012). 'The Rotten Banana' fires back: The story of a Danish discourse on inclusive rurality in the making. *Journal of Rural Studies*, 28: 466-477.